

Голас Радзімы

№ 21 (1334) Чэрвень 1974 г. ВYДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ ГОД ВYДАННЯ 19-ТЫ ЦАНА 2 КАП.

Імкненне.

Фота Г. ЛІХТАРОВІЧА.

РОЗДУМ АБ СВАБОДЗЕ

Пачнем размову з фактаў жыцця.

Пра што, скажыце, пытае чалавек, прыехаўшы за граніцу? Яго цікавіць, як у чужой краіне жывуць людзі, як яны апранаюцца, харчуюцца, колькі зарабляюць, ці маюць добрае жыллё і г. д. Наогул, ён шукае адказаў на пытанні аб самых істотных, самых важных аспектах жыцця.

Ніколі, аднак, не здараецца, каб наш замежны суайчыннік ці любы турыст узяў ды проста так і спытаў: «А ці ёсць у вас свабода?» І гэта натуральна: калі чалавек задаволены жыццём, то праблема свабоды для яго не існуе.

А калі ён не задаволены? Калі страціў працу, не мае дэнах над галавой, калі ў яго пушта ў кішэні? Магчыма, нялёгка абставіны і наводзяць яго на роздум аб свабодзе, але чалавек у першую чаргу шукае выйсця са свайго цяжкага ста-

новішча. Яму не да абстрактных разважанняў — ён думае і дзейнічае канкрэтна.

Усе людзі, аднак, жадаюць свабоды. Дык што яна азначае?

Не будзем займацца чыста філасофскім разглядам пытання. Паразважаем аб сутнасці свабоды ў практычным сэнсе.

Вартым увагі фактам з'яўляецца тое, што сродкі масавай інфармацыі на Захадзе безупынна сцвярджаюць, нібыта ў Савецкім Саюзе няма ніякай свабоды. Прычым гаворка часцей за ўсё вядзецца не канкрэтна, а нейка наогул, гэтак, ведаецца, туманна — аб нейкай абстрактнай свабодзе. Дайшло нават да таго, што капіталістычныя краіны называюць свабодным, «вольным светам», а сацыялістычныя — зусім такі несвабодным. Таму паспрабуем высветліць, як кажуць, дзе Рым, дзе Крым.

Спрадэку людзі шукаюць

свабоды, ваююць і паміраюць за яе, пішуць яе на сваіх сцягах, разважаюць аб ёй у вучоных трактатах. Вельмі часта, аднак, яна заставалася і для многіх застаецца цяпер гучным словам, прыгожай ілюзіяй. Бо свабода заўсёды мае класавы характар. Бязмежнай, так званай поўнай свабоды, не было, няма і быць не можа. «Жыць у грамадстве і быць свабодным ад грамадства нельга», — гаворыў Ленін.

Сапраўды, ці свабодны чалавек ад свайго сям'і, калектыву, класа, грамадства? Ад умоў жыцця, традыцый, звычак, ад абставін, якія акружаюць яго? Ён ад іх не свабодны, ён не можа вызваліцца ад іх, ігнараваць іх. Здавалася б, прэзідэнт краіны — самы магутны, самы ўплывовы, а значыць і самы свабодны чалавек. Але ж ён не свабодны ад канстытуцыі і кангрэса, манополі, свайго партыі і прэсы, якая можа нават зне-

важаць яго і цкаваць. А што гаварыць аб простым рабочым чалавеку? Ці свабодны ён ад волі гаспадара, ад падаткаў, інфляцыі, спекуляцыі і г. д.? Дзе там! К. Замкавец піша нам з Канады, што хацеў бы прыехаць у госці на Радзіму, ды абставіны не дазваляюць — «зялёных» у кішэні не хапае». Свабода яго, значыць, абмежавана адсутнасцю долараў.

Цікавы выпадак адбыўся ў амерыканскім горадзе Дэнверы.

Па запрашэнню квакераў туды прыбылі савецкая і англійская маладзёжныя дэлегацыі. Тры групы маладых людзей вялі дружэлюбныя дыскусіі і адначасова сумесна працавалі. Нейка раз у іх зайшла гаворка аб свабодзе. Амерыканцы і англічане дапытваліся пра свабоду ў СССР, а некаторыя з іх сцвярджалі, што ў нас свабоды няма, а на Захадзе ёсць. Са-

вецкія ўдзельнікі дыскусіі адказвалі на пытанні і, між іншым, адзначалі, што чалавек не свабодны ад грамадства.

Паспрачаўшыся так, дысконтанты паабедалі і дружна ўзяліся за працу — пайшлі капаць канаву. І вось адзін савецкі юнак пачаў капаць не ў той бок, куды трэба, адхіліўся ад узгодненага напрамку. Усе гэта заўважылі і спыталі: «Куды капаеш? Так жа нельга». Ён адказаў: «Чаму нельга? Што хачу, тое і раблю — свабодна!» Тут «землякопы» рассяліліся і прыйшлі да поўнай згоды: сапраўды, асоба не свабодна ад калектыву, ад грамадства.

Больш таго — свабода чалавека абумоўлена характарам грамадскіх адносін, сацыяльным ладам.

Той жа К. Замкавец піша нам, што «найвялікшая заваёва савецкіх людзей — свабодная праца». Ён, жыхар «вольнага» [Заканчэнне на 2-й стар.]

праўнае супрацоўніцтва ўсіх краін на аснове ўзаемнай выгады, супраць дыскрымінацыйных мер у адносінах да любых краін, за прынцып універсальнасці ААН і супраць палітыкі стварэння замкнёных блокаў і групавак, супраць любых рэцыдываў «халоднай вайны» як у міжнародных адносінах увогуле, так і ў галіне эканамічных адносін паміж дзяржавамі.

Гэтай лініі наша дэлегацыя прытрымліваецца пастаянна. Зроблена ўжо немало. Напрыклад, яшчэ ў 1956 годзе на XI сесіі мы разам з іншымі краінамі выступілі за заключэнне агульнаеўрапейскага пагаднення аб эканамічным супрацоўніцтве. На XIV сесіі ў 1959 годзе выказаліся за падтрымку прапановы СССР аб стварэнні агульнаеўрапейскай рэгіянальнай гандлёвай арганізацыі. На XXVII сесіі ў 1972 годзе Беларуская ССР з'явілася сааўтарам рэзалюцыі за расшырэнне навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва паміж Усходам і Захадам.

Многія станоўчыя змяненні ў праграме дзейнасці камісіі набылі незваротны характар. Іменна дзелавая актыўнасць прадстаўнікоў сацыялістычных краін прывяла да таго, што значна вырасла роля ЕЭК у вырашэнні канкрэтных задач гаспадарчага супрацоўніцтва, адкрыліся новыя перспектывы для сацыялістычных краін, у цэлым павысіўся інтарэс капіталістычных дзяржаў да супрацоўніцтва з намі.

— Да гэтага часу мы гаворылі аб палітычных выніках дзейнасці БССР у ЕЭК. Які ж удзел нашых спецыялістаў

у плане канкрэтных эканамічных і навукова-тэхнічных праграм?

— Беларуская ССР прадстаўлена ў дзесяці рабочых органах ЕЭК. У іх ліку камітэты па сельскай гаспадарцы, па жыллёваму будаўніцтву і горадабудаўніцтву, па электраэнергіі, газу, па лесаматэрыялах, вадных праблемах, па ўнутранаму транспарту, а таксама некаторыя рабочыя групы ў іх рамках. БССР прадстаўлена на Канферэнцыі еўрапейскіх спецыялістаў, у рабоце Старшых саветнікаў па праблемах навакольнага асяроддзя і Старшых эканамічных саветнікаў краін-членаў ЕЭК.

Штогод па лініі гэтых органаў спецыялісты нашай рэспублікі ўдзельнічаюць у многіх нарадах, пасяджэннях рабочых і тэхнічных груп і інш., дзе абмяркоўваюцца канкрэтыя эканамічныя і тэхнічныя праблемы. Усяму гэтаму пакладанае старанная падрыхтоўка, складаюцца дэталёвыя агляды па выніках разглядаемых пытанняў, якія публікуюцца потым у афіцыйных документах ЕЭК.

Трэба адразу сказаць, што такая актыўная дзейнасць БССР на міжнароднай арэне стала магчымай, дзякуючы магучаму навукова-тэхнічнаму і вытворчаму патэнцыялу рэспублікі, створанаму з час пасляваенных пяцігодкаў. Асабліва гэта датычыць пытанняў энергетыкі, сельскай гаспадаркі, тэхнічнага развіцця...

Што датычыць канкрэтных праблем, то іх распрацоўваецца мноства. Эксперты Беларусі, напрыклад, у рамках Камітэта па электраэнергіі абмяркоўваюць праблему праектавання, будаўніцтва і

эксплуатацыі цеплых электрастанцый. У Камітэце па лесаматэрыялах сядо мноства іншых тэм — пытанні тэхнікі лесараспрацоўкі і падрыхтоўкі рабочых лясной прамысловасці. У Камітэце па жыллёваму будаўніцтву даследуюцца пытанні масавай забудовы і урбанізацыі...

— Ці аказвае які-небудзь уплыў на народную гаспадарку рэспублікі яе ўдзел у ЕЭК?

— Мы лічым гэты ўплыў вельмі станоўчым і карысным. Еўропа — самы высокаразвіты рэгіён планеты. Таму абмен інфармацыяй тут заўсёды плённы. Члены нашых дэлегацый знаёмяцца з вывадамі, рэкамендацыямі, вопытам і атрыманай інфармацыяй адпаведныя ведамствы. Тыя, у сваю чаргу, вывучаюць іх і нярэдка выкарыстоўваюць асобныя прыёмы ў рабоце сваіх прадпрыемстваў. У галіне газавай прамысловасці мы, напрыклад, прымянілі зарубежны вопыт збудавання падземных сховішчаў газу, у галіне сельскай гаспадаркі — удасканалілі рэжым работы тэрма спецыяльных машын, у галіне транспарту распрацаваны ўмовы міжнародных перавозак.

— Напэўна, беларускім прадстаўнікам таксама ёсць чым падзяліцца са сваімі зарубежнымі калегамі?

— Безумоўна. Прычым механізм запазычання ў многім аналагічны. Мы, у прыватнасці, ахвотна дзелімся вопытам у галіне доўгатэрміновага эканамічнага прагназавання і планавання, а таксама прымянення матэматыка-эканамічных

метадаў і метадаў выкарыстання вылічальнай тэхнікі ў эканамічных даследаваннях і па другіх пытаннях.

— Баласлаў Іосіфавіч, як Вы ацэньваеце перспектывы развіцця супрацоўніцтва ў Еўропе?

— Мы мяркуюем, што магчымасці агульнаеўрапейскага супрацоўніцтва велізарныя. Гэтую ўпэўненасць усяляюць поспехі Савета Саюза на міжнароднай арэне, якія прывялі да паляпшэння палітычнай абстаноўкі ў Еўропе. Асабліва значным дасягненнем у гэтым напрамку з'яўляецца рашэнне аб скліканні Нарады па пытаннях бяспекі і супрацоўніцтва ў Еўропе, якое было прынята, дзякуючы велізарным намаганням Савета Саюза і ўсіх сацыялістычных краін. Дасягненне адзінства поглядаў на разрадку еўрапейскай напружанасці ў многім вызначыць і далейшую дзейнасць у галіне эканамічных узаемаадносін паміж Усходам і Захадам. Бо ад таго, у які бок адхіляецца стрэлка палітычнага барометра, у многім залежыць стан узаемавыгадных гаспадарчых кантактаў.

Расшырэнне эканамічных сувязей дасць магчымасць пачаць ажыццяўленне сумеснымі намаганнямі розных краін новых буйных праектаў агульнаеўрапейскага маштаба, якія маюць непасрэдную адносін да дабрабыту нашага кантынента. Беларуская ССР, у сваю чаргу, і ў далейшым будзе прыкладаць усе намаганні, каб садзейнічаць развіццю раўнапраўнага і ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва ва ўсёй Еўропе.

РАДЗІМЕ ДАРАГІ КОЖНЫ ЧАЛАВЕК

— Работа дала мне магчымасць зведаць пачуццё паўнаты жыцця, яго радаснага аптымістычнага зместу, — так гаворыць Аляксандр Герасімовіч, інвалід Айчыннай вайны першай групы.

Аляксандру Герасімовічу 47 год. Пасля ранення, атрыманага ў гады Вялікай Айчыннай вайны, ён поўнацю страціў зрок. Адчай ахапіў мяне, — успамінае Аляксандр Іосіфавіч. Здавалася, загінулі ўсе мары, усе планы. Дзяржава, праўда, назначыла даволі добрую пенсію. Сябры дапамагалі мне, як толькі маглі. Але, згадзіцеся, няўжо можа чалавек жыць без работы, без адчування таго, што ён карысны людзям, грамадству?..

У 1950 годзе Аляксандр Герасімовіч прыйшоў на Мінскае вучэбна-вытворчае прадпрыемства. Цяпер ён — рабочы высокай кваліфікацыі, разбанарэзчык у штампавачным цэху. У яго двое дзяцей. Жыве ён у добраўпарадкаванай кватэры ў цэнтры горада, непадалёку ад месца работы.

Аптымізм — вось слова, што найбольш дакладна перадае адносін да жыцця людзей, якія ўваходзяць у Беларускае таварыства сляпых, створанае ў рэспубліцы яшчэ ў 1928 годзе. Таварыства мае 16 прадпрыемстваў, якія выпускаюць самую разнастайную прадукцыю: ад кардонных каробак і гаспадарчых сумак да складанай электратэхнічнай апаратуры.

Прадпрыемствы таварыства — гэта перш за ўсё вучэбныя цэнтры, у якіх створаны ўсе ўмовы для атрымання спецыяльнасці. Але яны забяспечваюць і комплекснае бытавое абслугоўванне работнікаў. Размешчаны такія прадпрыемствы ва ўсіх буйных гарадах рэспублікі.

Прыбытак, што атрымліваецца ад рэалізацыі прадукцыі, з'яўляецца асноўнай крыніцай даходаў таварыства сляпых. Цяпер на бягучым рахунку таварыства — больш як 25 мільёнаў рублёў. Гэтыя грошы расходуюцца на расшырэнне вытворчасці, механізацыю працы, на стварэнне ўмоў для ўсебаковага развіцця творчых здольнасцей інвалідаў, максімальнае аблегчэнне іх працы і паляпшэнне быту, аказанне медыцынскай дапамогі, бясплатнага адпачынку ў санаторыях. За кошт прыбытку вядзецца вялікае жыллёвае будаўніцтва.

— Гадоў пятнаццаць таму назад асноўнай праблемай, якую вырашала таварыства, з'яўлялася працоўладкаванне інвалідаў, — гаворыць Іван Шчэрба, намеснік старшыні Цэнтральнага праўлення таварыства. — Цяпер гутарка ідзе аб рэацыянальным працоўладкаванні. Гэта значыць, што ў кожным выпадку вышляюцца здольнасці чалавека, яго творчыя магчымасці, яму падбіраецца работа па душы.

— Ясна, — працягвае Іван Фёдаравіч, — што кожны з іх па меры сваіх сіл і здольнасцей стараецца быць карысным краіне, людзям. Гэта стала магчымым, калі таварыства з дапамогай дзяржавы стварыла трывалую матэрыяльна-тэхнічную базу, прыцягнула да работы са сляпымі высокакваліфікаваных спецыялістаў — інжынераў, майстроў, тэхнікаў.

Структура цэнтральнага праўлення таварыства нагадвае структуру заводкіравання буйнога прадпрыемства. Тут ёсць планавыя, інжынерныя, фінансавыя і эканамічныя службы.

— Многія члены нашага таварыства, — гаворыць Іван Фёдаравіч, — вучацца ў школах, тэхнікумах, вышэйшых навуковых устаноў. Г. Крэчатаў, напрыклад, стаў кандыдатам фізіка-матэматычных навук, працуе ў АН БССР. Гісторык Н. Храбры доўгі час быў настаўнікам, а цяпер кіруе Віцебскім вучэбна-вытворчым прадпрыемствам. Такіх прыкладаў многа. Асабліва нашы клопаты — дзеці. У рэспубліцы створана школа-інтэрнат для сляпых і яшчэ 5 школ для дзяцей, якія слаба бачаць. І хоць школы знаходзяцца ў распараджэнні Міністэрства асветы, мы аказваем ім вялікую матэрыяльную дапамогу, садзейнічаем працоўнаму выхаванню вучняў, робім усё, каб з дзяцінства чалавек адчуваў сябе паўнапраўным членам грамадства.

...Надаўна ў Мінску пачала працаваць Беларуская рэспубліканская навукова-даследчая лабараторыя экспертызы працаздольнасці і арганізацыі працы інвалідаў. Амаль паўтара мільёна рублёў на будаўніцтва лабараторыі і набыццё сучаснага медыцынскага абсталявання ўнесла Беларускае таварыства сляпых — арганізацыя, уся дзейнасць якой служыць гуманнай і высакароднай мэце — вяртанню страціўшых зрок людзей да паўнакроўнага творчага жыцця.

Сяргей ВАГАНАЎ.

Дзяржаўны Знак якасці прысвоена аміячнай салетры, якая вырабляецца на Гродзенскім хімічным камбінаце імя Прытыцкага. НА ЗДЫМКАХ: старшы апаратчык выпаркі і грануляцыі аміячнай салетры Барыс ТРЭМАСАЎ; салетра са Знакам якасці. Фота А. ПЕРАХОДА.

ТАБКА—ГОРАД СЯБРОЎСТВА

...Вялікі дыск сонца ледзь падняўся над гарызонтам, а прыякала так, што, здаецца, памрэ ўсё жывое, ператварыўшыся пад бязлітаснымі промнямі ў засушаны гербарый. Да металічных рэчаў не дакрануцца — апячэныя. Людзі спяшаюцца: трэба паспець закончыць асноўныя работы дня да пачатку абедзеннай спікі.

Потым усе па чарзе прагна п'юць з вялікай бклігі цеплаватую вадку і разыходзяцца на адпачынак у цень палаточных тэнтаў. Нават не верыцца, што недзе там, за бясконцымі кіламетрамі, чакаюць іх блакітныя азёры, сіцодзеныя крыніцы і асвяжаючы подых хваёвага лесу...

Падобныя ўспаміны яшчэ не аднойці ўсплывуць у памяці Уладзіміра Берднікава, Віктара Калашнікава, Пятра Тарасевіча, Андрэя Маркоўскага, Віталія Бабанкі і соцень іншых беларускіх інжынераў, геолагаў, выкладчыкаў, урачоў, будаўнікоў, вучоных, якім у свой час давялося працаваць пад спякотным афрыканскім сонцам, перадаючы свой вопыт і веды краінам, што сталі на шлях незалежнага развіцця.

У адпаведнасці з пагадненнямі з краінамі Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі Саветкі Саюз узяў на сябе абавязацельства дапамагчы маладым незалежным дзяржавам у будаў-

ніцтве і рэканструкцыі каля 800 прамысловых прадпрыемстваў і аб'ектаў. Аб маштабе братняй падтрымкі можна меркаваць, напрыклад, па такіх лічбах. Прадпрыемствы і аб'екты, пабудаваныя пры тэхнічным і эканамічным садзейнічання СССР, выплаўляюць штогод каля 10 мільёнаў тон сталі, здабываюць больш за 12 мільёнаў тон вугалю, перапрацоўваюць 14 мільёнаў тон нафты.

У кожную з гэтых галін эканомікі ўкладзена немалая доля працы спецыялістаў нашай рэспублікі, якія з ахвотай едуць «за трыдзець зямель», каб выканаць свой інтэрнацыянальны абавязак перад народамі, што вырашылі пазбавіцца гаротнай спадчыны каланіялізму. Толькі сёлета беларускія спецыялісты самага рознага профілю працуюць больш чым у 30 краінах Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі. Яны аказваюць высокакваліфікаваную дапамогу ў прамысловым будаўніцтве, лясной і сельскай гаспадарцы, арганізацыі вытворчасці, нафтахіміі, у горназдабываючай справе, металургіі, машынабудаванні, абслугоўванні і эксплуатацыі трактараў «Беларусь» і самазвалаў БелАЗ, манціруюць аўтаматычныя лініі і металарэзныя станкі. Пасланцоў Беларусі можна сустрэць у Алжыры і Коста-Рыка, у Самалі і на Кубе, у

Судане і Бангладэш, Афганістане і Аб'яднанай Арабскай Рэспубліцы.

Некалькі год назад сімвалам саветка-арабскай дружбы, бескарыслівай дапамогі і ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва было ўзвядзенне Асуанскай пласціны ў Егіпце. Цяпер гады напружанай працы на Ніле ўжо гісторыя, пра якую нават склалі песню. Новым увасабленнем інтэрнацыяналізму стала будаўніцтва Еўфрацкага гідравузла ў Сірыі. Менавіта тут цяпер працуе большасць беларускіх спецыялістаў.

Некалі на тым месцы, дзе цяпер закладваюцца збудаванні гідравузла, існавала глінабітнае сяло Табка. Цяпер ад нягратных мазанак не засталася нават і следу — на іх месцы з'явіўся горад з дзесяцітысячным насельніцтвам. Выраслі высокія дамы, школы, бальніцы, тэатры. На поўную магучасць працуюць рамонтныя базы, гаражы, майстэрні. У кар'ерах ракоўчэ МАЗы і БелАЗы. З горада Алепа да Табкі падыходзяць чыгунка, шасэ, вядзецца рэканструкцыя аўтамагістралі, пракладваецца яшчэ адна чыгунка, што звяжа раён гідравузла з паўночна-ўсходнімі землямі — краем сельскай гаспадаркі і маладой нафтаздабываючай прамысловасці.

Больш за сем тысяч сірыйцаў працуюць на збудаванні гідравузла. [Заканчэнне на 4-й стар.]

ВЯРТАННЕ

РАСКАЗ ІВАНА ШВЕДА, ЯКІ ВЯРНУЮСЯ З АРГЕНЦІНЫ І ЦЯПЕР ЖЫВЕ У ВЕСЦЫ ПЕТРАГІ ПАСТАУСКАГА РАЕНА

Як я трапіў у Аргенціну? Вядома ж, не ад добрага жыцця. Наша мясцовасць была пад Польшчай. А як тады жылі сяляне? Мучыліся, гаравалі. Саквастратар браў за горла — хоць усё прадаў, а падаткі заплаці. І жандар коса паглядаў: відаць, здагадаўся, адкуль разыходзіліся па навакольных вёсках лістоўкі з заклікамі да ўз'яднання са сваімі братамі з Савецкай Беларусі. У 26-м мяне арыштавалі. Тады з маім аднавяскоўцам Васілём Козічам мы амаль месяц глядзелі на неба праз краты пастаўскай турмы.

У тым жа годзе памерла мая маці. У бацькі зусім рукі апусціліся: трэба ж і гаспадарку весці, і дзяцей гадаваць. А ў сям'і, акрамя мяне, яшчэ трое малодшых было. Пакруціў я мазгамі: усё роўна тут пачынаць жыццё з кала, і вырашыў ехаць на заробаткі ў Аргенціну. Бацька спачатку пярачыў, а потым махнуў рукою: «Ладна, едзь!»

У Аргенціне трапіў я спачатку на плантацыю. Разам са мной такія ж хлопцы беларусы, украінцы збіралі кукурузу. Праца звычайная, сялянская. Памятаю, у першы дзень вярнуліся з поля, далі нам вячэрю: амаль сырое мяса і каву. Мы каву выпілі, а мяса не кранулі. На наступны дзень — тая ж гісторыя. Тады мы парайліся і заявілі ўпраўляючаму: «Калі не будуць карміць па-людску, на работу не выходзім». І ўпраўляючы вымушан быў уступіць. Гэта было наша першае, няхай стыжынае, але сумеснае выступленне за свае правы. І першае перамога.

Пасля мне неаднойчы даводзілася ўдзельнічаць і ў забастоўках, і ў дэманстрацыях. У складаных умовах класавай барацьбы спасцігаў я «грамацкую бою» супраць сацыяльнай няроўнасці і несправядлівасці. Найбольш запомнілася мне першмайская дэманстрацыя ў горадзе Расарыю ў 1936 годзе.

Сабраліся мы ў той дзень раницай: больш тысячы рабочых розных нацыянальнасцей з розных прадпрыемстваў. Спачатку ішлі моўчкі. Адчувалася насцярожанасць. Мы ведалі, што паліцыя жорстка распраўляецца з дэманстрантамі. Тады нехта заспяваў па-руску «Інтернацыянал». Яго падтрымалі аргенцінцы, паліякі, немцы. Над вуліцамі і плошчамі Расарыю на розных мовах гучаў наш гімн, гімн людзей працы. У той раз паліцэйскія так і не адважыліся разгнаць дэманстрантаў. Відаць, іх напужала згуртаванасць і рашучасць рабочых. Інтернацыянальная салідарнасць яшчэ не аднойчы выручала нас.

Разам з тым мы заставаліся патрыётамі сваёй краіны, у сэрцы кожнага беларуса, рускага,

Іван ШВЕД

украінца не згасала пачуццё любові да нашай агульнай Радзімы — Савецкага Саюза. Нідзе, ні пры якіх абставінах не забывалі мы свой сыноўскі абавязак. Яшчэ ў 30-я гады мы арганізавалі культурныя цэнтры, клубы, дзе маглі сабрацца, паспяваць свае родныя песні, станцаваць мілія сэрцу «Гапак» ці «Лявоніху». Нарэшце, проста пагутарыць на роднай мове. А ў цяжкую для нашай Радзімы хвіліну мы збіралі сродкі ў фонд дапамогі Савецкаму Саюзу.

Вось гэты значок вельмі дарагі для мяне. Ён быў выпушчан нашымі прагрэсіўнымі патрыятычнымі арганізацыямі ў Аргенціне ў гонар перамогі Савецкай Арміі пад Сталінградам. А гэты календар і граматы, што вісіць на сцяне, я таксама прывёз з сабой. Календар дарагі мне як памяць: я атрымаў яго ў 1959 годзе з Мінска. А грамата нагадвае аб сябрах, з якімі мяне звязвае даўняя дружба, сумесная грамадская работа. Яе мне ўручылі ў апошні вечар перад маім адездам у СССР. На грамаце распісаліся ўсе, хто прысутнічаў на сяброўскай вечарыне. Бачыце, колькі подпісаў. Іван Ярмачук. Разам з ім мы арганізавалі ў Расарыю бібліятэку імя Пушкіна. Осіп Давідовіч. Нядаўна атрымаў ад яго пісьмо. Піша, што ў Расарыю прыязджалі савецкія артысты. Сам ён не змог пайсці на канцэрт, бо ў той вечар быў на рабоце. А дачка яго лайшла. Пасля выступлення савецкіх майстроў мясцовыя аргенцінскія газеты пісалі: «Нам трэба вучыцца ў рускіх». А вось — Уладзімір Гутор. Ён таксама прыслаў пісьмо. Піша: «Дарагі Іван, як я табе зайздросчу. Ты шчаслівы, бо ты на роднай старонцы!»

Туга па Радзіме ніколі не пакідае чалавека на чужыне. Кожны марыць вярнуцца дадому, у родныя мясціны. Як гаворыцца ў беларускай прымаўцы: белы снег, ды не сыр, мілы зяць, ды не сын. Але не кожны можа здзейсніць сваю мару. У многіх там сем'і, дзеці, для якіх Аргенціна стала роднай. У некаторых проста не хапае ўрожай на дарогу, а іншым ужо здароўе не дазваляе адпраўляцца ў далёкі шлях.

Мне ж пашчасціла — я вярнуўся. Якія пачуцці? Галоўнае, бадай, — радасць. Радасць ад таго, што зноў на роднай зямлі, сярод сваіх. Ніколі не забуду, як сустрэлі мяне аднавяскоўцы! Верыце, не давалі праходу: запрашалі зайсці. І кожны частуе. А як жа, і з Васілём Козічам бачыўся. Ён у Грыдзках жыве. У першую нашу сустрэчу паглядзеў Васіль на мяне і з горыччу так сказаў: «Эх, Іван, што ж ты прыехаў такім старым?»

А мне здаецца, я зусім малоды. І паверце, столькі ў мяне энергіі! Думаю, што гэта ад роднай зямлі, ад той атмасферы, што мяне акружае. Уявіце сабе — я паўнапраўны грамадзянін Савецкай краіны. Вось і пашпарт атрымаў адразу, як прыехаў. І карыстаюся ўсімі правамі. У выбарах у Вярхоўны Савет СССР, што адбудзецца 16 чэрвеня, буду ўдзельнічаць. Маё імя ўжо ў спісах выбаршчыкаў.

І калі ўжо гаварыць аб пачуццях, то я назваў бы яшчэ адно — гонар. За свой народ, за сваю краіну. Там, на чужыне, таксама адчуваеш гонар за Радзіму. І тады, калі перамаглі фашыстаў, і калі запусцілі першы штучны спадарожнік Зямлі, і калі Гагарын паляцеў у космас. Але тут гонар крыху іншы: тут адчуваеш дачыненне да ўсяго, што адбываецца. І хочацца хоць на схіле год зрабіць нешта карыснае для свайго народа, па меры сіл удзельнічаць у вялікім будаўніцтве, што вядзецца ў нашай краіне. Ведаю, што многа не змагу зрабіць, гады ўжо не тыя. Таму, шчыра кажучы, і зайздросчу моладзі. Вось нядаўна адбыўся XVII з'езд камсамола. На ім выступаў Л. Брэжнеў. Я ўважліва прачытаў яго даклад. Якія задачы стаяць цяпер перад моладдзю! І правільна падкрэсліў Леанід Ільіч, што маладому пакаленню трэба будзе памнажаць дасягненні сталага сацыялізму.

Я вам так скажу. Я стары каваль. І ведаю, што добры сплав атрымліваецца толькі ў тым выпадку, калі абодва кавалкі жалеза будуць кіпець. Так і ў нашым жыцці: толькі тады мы дасягнем намечаных вышынь, калі ў творчым кіпенні аб'яднаем вопыт старэйшых пакаленняў і запал юнацтва. У гэтым залог поспехаў, якімі наша Радзіма яшчэ не раз здзівіць свет.

Вось, бадай што і ўсё — я ж яшчэ і года не жыву на Радзіме. А цяпер выбачайце. Мне яшчэ трэба зайсці ў калгасную кузню. Не, я там не працую. Я ж пенсіянер. Там працую мой сябар. І, магчыма, яму спатрэбіцца мая дапамога альбо якая-небудзь парада. Я ж стары каваль...

Уладзімір МЯЛЕШКА.

Пачатак лета.

Фота Г. ЛІХТАРОВІЧА.

ХАТЫНСКІ НАБАТ

Я — настаўніца, працую ў Харкаве. Нядаўна з групай работнікаў асветы Украіны набывала ў брацкай Беларусі. Я шмат чытала аб гераічным мінулым гэтай рэспублікі.

І вось я сваімі вачыма ўбачыла прыгажуню Беларусь, яе выдатную сталіцу, Брэсцкую крэпасць-герой і Хатынь. Пачула набат хатынскіх званочкаў, якія не толькі нагадваюць аб мінулым, але заклікаюць сёння: «Людзі, будзьце пільнымі!»

Вярнуўшыся ў Харкаў, я расказала сваім трэцякласнікам аб трагедыі Хатыні. Яны рыхтуюцца стаць піянерамі і павінны ведаць гераічнае мінулае народа,

павінны навучыцца ненавідзець фашызм. Мінутай маўчання ўшанувалі мы паміж расстраляных, павешаных, спаленых, замучаных савецкіх людзей — загінуўшых, але не пераможаных. А потым, на ўрок малаванччя, дзеці рысавалі Хатынскі мемарыял, выкажышы ў іх шчырых, непасрэдных карцінах тую боль і знеў, якія ўбачыла на іх тварах у час свайго расказу...

Вельмі хочацца, каб сённяшнія дзеці ніколі не ведалі вайны, каб, настаўніцтва змагло абараніць мір, каб нідзе на зямлі не палаў пажар вайны!

А. ШЧАРБАК.

г. Харкаў.

ТАБКА — ГОРАД СЯБРОЎСТВА

[Заканчэнне.

Пачатак на 3-й стар.]

ванні гранд'ёзнага аб'екта. Многія з іх сталі тут высокакваліфікаванымі рабочымі. Спецыяльнасць яны атрымалі ў савецкім навучальным цэнтры ў горадзе Алёпа. На яго базе арганізавана вышэйшая тэхнічная навучальная ўстанова. Тут савецкія выкладчыкі навучаюць сірыйцаў прафесійна будаўнікоў і эксплуатацыйнікаў.

Нядаўна я пазнаёміўся з адным з заснавальнікаў цэнтры, выкладчыкам Мінскага прафесійна-тэхнічнага вучылішча Казімірам Цвіркам. Час свайго знаходжання ў Сірыі Казімір Цвясаравіч успамінае ў асаблівай цеплы-

нёй. Адчуваецца, што тая гады сталі неадрыўнай часткай яго жыцця.

— Я і зараз цікаўлюся ходам работ на Еўфрацім гідравузле. Мы лічым, што поспехі на будаўніцтве — адзіная атэстацыя маёй асабістай работы і дзейнасці маіх калегаў.

Што датычыцца атэстацыі, то, як адзначалася ў прэсе, выпускнікі Алёпскага цэнтры паспяхова кіруюць пад'ёмнымі кранамі і экскаватарамі, бульдозерамі, магутнымі самазваламі і зямснарадамі, працуюць лідзейчыкамі, нарміроўшчыкамі, электразваршчыкамі, мантажнікамі, слесарамі, рамонтнікамі. Увогуле тры тысячы сірыйцаў, выхаваны савецкіх спе-

цыялістаў, выкарыстоўваюць на практыцы веды, атрыманыя за час навучання ў адным толькі Алёпскім цэнтры.

Мне хочацца расказаць яшчэ пра аднаго беларускага спецыяліста — асістэнта кафедры паталагічнай анатоміі Беларускага дзяржаўнага медыцынскага інстытута Андрэя Гузава. Ён некалькі гадоў працаваў у клінічнай лабараторыі сталіцы Гвінейскай Рэспублікі горадзе Канакры.

— Наша задача, — успамінае Андрэй Фядосавіч, — заключалася ў тым, каб вызначыць дыягназы захворванняў і метады лячэння. Разам з гвінейскімі ўрачамі мы абсалютавалі некалькі балёнч. Часам нас запрашалі для кансультацыі ўрачы перыферы-

ных шпіталаў. Мы ахвотна выязджалі, давалі парады. Адначасова я працаваў у Гвінейскім універсітэце, чытаў лекцыі па дыягностыцы. Студэнты цікавіліся прадметам, і пасля заняткаў многія з іх прыходзілі да мяне на кватэру, прасілі расказаць больш і шырэй аб той ці іншай праблеме.

У дамашнім альбоме Андрэя Гузава захоўваецца шмат фатаграфій, прывезеных з Афрыкі. На адным здымку — група гвінейцаў у нацыянальных касцюмах, якія чакаюць сваёй чаргі на прыём да савецкага ўрача. На другім — беларускі ўрач сфатаграфаваны з групай афрыканскіх калегаў ля дыягнастычнага апарата, зробленага рукамі савецкіх спецыялістаў. Увагу прыцягвае фатаграфія, дзе міністр культуры Гвінеі ўручае беларускаму спецыялісту кнігу, якую той

выдаў у Гвінеі ў якасці спецыяльнага дапаможніка па медыцыне. На вокладцы — Андрэй Фядосавіч захоўвае кнігу як самую дарагую рэліквію — чытаю словы, напісаныя рукою міністра: «Прыміце самыя шчырыя нашы віншаванні і падзяку за Вашую сумленную працу. Вашы кніжка будзе служыць спрыяе развіцця медыцынскай справы ў Гвінеі!»

Пад такімі ж словамі падзякі маглі б падпісацца тысячы жыхароў Афрыканскага кантынента, якія на сабе адчулі цёплую сяброўскую дапамогі пасланцоў савецкай рэспублікі.

Іван САДОЎСКІ.

На просторах Родины АТОМНОЕ «СЕРДЦЕ» ЧУКОТКИ

В этом году атомная энергетика нашей страны отмечает свое двадцатилетие. В июне 1954 года в подмосковном городе Обнинске была сдана в эксплуатацию первая в мире АЭС с энергоблоком в 5 мегаватт, а в начале нынешнего года начал работать первый энергоблок заполярной Билибинской АЭС.

Корреспондент АПН Александр ЧИБИСОВ встретился с заместителем начальника Главатомэнерго Министерства энергетики и электрификации СССР Дмитрием ТОНИКОВЫМ и попросил его ответить на два вопроса о самой северной в мире АЭС.

— Сегодня уже можно говорить о целой сети атомных электростанций на территории нашей страны. Какое место занимает в ней Билибинская АЭС?

— Среди всех атомных электростанций нашей страны две — Кольская и Билибинская — занимают особое место. Обе они построены в северных районах страны, обе привязаны к районам с развитой горнодобывающей промышленностью, требующей больших энергозатрат. В то же время эти районы не обладают своими энергоресурсами, а подвоз топлива сюда затруднен. Поэтому именно на мирный атом здесь возложена задача решить проблему энергообеспечения промышленности.

Первый блок Билибинской АЭС, давший ток 12 января, имеет мощность 12 мегаватт. Общая же проектная мощность станции — 48 мегаватт. Она удовлетворит потребности развивающихся отраслей промышленности Билибинско-Чаунского района.

Необходимо подчеркнуть еще одну особенность заполярной станции: это первая в стране атомная

теплоэлектростанция. Она будет снабжать поселок Билибинно дешевым топливом. А это для района, где зима десять месяцев в году, очень важно.

— Расскажите, пожалуйста, о техническом оснащении станции.

— Билибинская АЭС оснащена модифицированными уранграфитовыми реакторами такого типа, какие установлены на первой в мире Обнинской атомной электростанции. Турбины этих реакторов, спроектированные в Чехословакии, изготовлены машиностроителями из Брно. Работают они на сухом насыщенном паре с давлением в 60 атмосфер.

Другая техническая особенность АЭС — система циркуляционного водоснабжения, включающая в себя так называемые радиаторные охладители, которые изготовлены в Венгрии. Они рассчитаны на работу при температуре наружного воздуха до минус 60 градусов.

— В нынешнем году, — сказал в заключение Дмитрий Тоников, — войдут в строй вторые энергоблоки на Билибинской и Кольской атомных электростанциях.

У РОДНЫМ НЕБЕ

ПРИБЫШЛА весна 1944 года. После зимового сна в усьей своей красе ажыла природа. Высока ў майскім небе над пачарністымі палямі звонка заліваліся жаўрукі, нібыта клікалі сваімі песнямі арагага ў поле. Але арагых не было відаць — прыфрантавая паласа.

Знаёмыя краявіды жыва нагадалі мне родную вёсачку Будзёнаўку пад Бабруйск, бацькоў, сястру, малодшых братоў, аднагодкаў. І толькі счарнелы ад гразі перакрываўні дарог з указальнікамі на нямецкай мове, папалішы ды яшчэ артылерыйская канада вярталі да суровай франтавой рэчаіснасці.

...Было ўжо далёка за поўнач, а мы з Аляксеем Калюжым ніяк не маглі заснуць. Перад вачамі паўставалі карціны мінулага бою.

Аляксей Калюжны — рускі, мяне, беларуса, жартам называў «бульбянікам». Але я не крыўдзіўся, таму што ён мой сябар, добры чалавек і вопытны лётчык. З ім у пары спакойна лятаць. Ён заўжды прыкрые

ВЕТЭРАН вялікай айчынай вайны, заслужаны ваенны лётчык СССР Мікалай Пінчук працуе над кнігай аб баявым шляху сваёй часці. Урывае з кнігі, які мы сёння друкуем, датычычы перыяду вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў у 1944 годзе.

цябе, свечасова папярэдзіць аб набліжэнні ворага.

Незадоўга да вайны Аляксей, ці як я называў яго — Лёха, закончыў школу. Марыў стаць інжынерам. Але пачалася вайна, і ён стаў ваенным лётчыкам-знішчальнікам.

Раніцай 26 мая мы з Калюжым вылезлі на «вольнае паляванне». У раёне Багушэўска, на шасейнай магістралі Орша—Віцебск убачылі вялікае скопішча варажэй тэхнікі. На брычочым палёце нечакана вынырнулі з-за лесу на калону немцаў і пачалі паліваць яе агнём з гармат і кулямэтаў. Мне добра было відаць, як ад нашых куль і снарадаў успыхвалі цягачы, аўтамашыны, узрываўліся бензавозы, выкідаючы ў неба вогненныя фантаны, у жаху і паніцы разбегаліся салдаты. Зрабіўшы некалькі заходаў, мы білі фашыстаў, пакуль былі боепрыпасы.

Я падаў каманду Калюжнаму: «Ідзі за мной». І на малой вышыні, каб нямецкім самалётам было цяжэй нас знайсці, мы пайшлі да свайго аэрадрома.

Тым часам наш 18-ы гвардзейскі знішчальны авіяполк з-пад Смаленска перабазіраваўся на прыфрантавы аэрадром Заольша, што знаходзіўся на поўдзень ад чыгуначнай станцыі Лёзна. Да лініі фронту адсюль было, як гаворыцца, рукой падаць.

Каб не прыцягваць увагу праціўніка, на новае месца дыслакацыі мы пералеталі групамі па 6—8 самалётаў на брычочым палёце. Тэхнікі, ма-

тарысты, аружэйнікі разам з батальёнам аэрадромнага абслугоўвання размясціліся побач у зямлянках, палатках, а лётны састаў раскватараваўся недалёка ў маленькай вёсачцы. Мы заўжды па магчымасці размяшчаліся са сваімі няхотрыма пажыткамі паблізу аэрадрома. Калі машыны пад рукой, няк спакойней на душы.

Не паспелі мы добра ўладкавацца на новым месцы і выспацца, як раніцай нас выклікалі на аэрадром. Разам са мной у машыне апынуліся лётчыкі Арсенеў, Баландзін і Карніенка. Некалькі хвілін па прасёлачнай дарозе, і мы ля ўзлётнай паласы. Да машыны падбег тэхнік і крыкнуў:

— Старшага лейтэнанта Пінчука тэрмінова да начальніка штаба палка!

Пераступіўшы парог штабнага памяшкання, я па ўсёй форме пачаў дакладваць:

— Таварыш падпалкоўнік! Старшы лейтэнант Пінчук па вашаму загаду...

Але начальнік штаба Гняздзілаў, высокі, хударлявы падпалкоўнік з чырвонымі ад бяссонніцы вачамі, стомлена махнуў рукой:

— Сядай. Докладваць пасля будзеш, — ён разгарнуў карту, — а зараз хутчэй узнімай у паветра сваю чацвёрку і на максімальным рэжыме ляці вось сюды, — начальнік штаба тычнуў пальцам у раён Віцебска, — прыкрыцьце нашы войскі. На падмогу табе падыдзе чацвёрка Запаскіна. Ён з хлоп-

(Заканчэнне на 6-й стар.)

СВОЮ деятельность радиостанция «Свободная Европа» начала в разгар «холодной войны» — в июле 1950 года. Официально у ее колыбели стоял «Комитет Свободной Европы», в который входили эмигранты фашистского толка и самая правая политическая организация в США — «Крестовый поход за свободу». В действительности эта радиостанция была и остается дочерним предприятием Центрального разведывательного управления США. Это ни для кого не составляет секрета. Совсем недавно французский журнал «Монд дипломатик», рассуждая о целесообразности существования этого мастодонта времен «холодной войны», писал: «Не важно, непосредственно «Свободная Европа» субсидируется американскими секретными службами или получает деньги из более уважаемых источников; важно то, что она составляет ударную силу западной пропаганды в психологической войне, которая продолжается, несмотря на разрядку...» Кстати сказать, в нынешнем году эта радиостанция вместе с радиостанцией «Свобода» получает официально из американского бюджета на свою деятельность более 50 миллионов долларов.

Работой «Свободной Европы» руководит директорат из 19 человек, большинство из которых негласно состоят на службе в генералитете вооруженных сил США и в различных ведомствах американской разведки. Возглавляет «фирму» генерал Клей, который в свое время был генерал-губернатором Западной Германии.

В штате радиостанции около двух тысяч человек. Нельзя сказать, что свои материалы они просто-напросто высасывают из пальца. Для придания основательности своим передачам боссы радиостанции создали в Мюнхене специальный департамент по анализу и исследованиям, где около сотни хорошо оплачиваемых специалистов изучают события, происходящие в социалистических странах и в международном коммунистическом движении. На основании этих исследований создаются передачи, в которых их авторы, передегивая реальные факты и высказывая реальные люди, занимаются словесными упражнениями,

далекими от честности, объективности.

При радиостанции «Свободная Европа» имеются специальные службы, которые занимаются непосредственно сбором информации о социалистических странах. Некоторые работники ЦРУ запросто называют сотрудников этих служб «нашими ребятами». Им поручено не только круглосуточно прослушивать все радиопередачи социалистических стран, включая программы областных станций, но также постоянно и весьма тщательно обра-

дународной напряженности, разобщить страны социалистического содружества, подорвать веру людей в лучшее будущее.

«Мы живем в условиях неутраченной идеологической войны, которую ведет против нашей страны, против мира социализма империалистическая пропаганда, используя самые изощренные приемы и мощные технические средства», — подчеркнул Леонид Брежнев в Отчетном докладе XXIV съезду КПСС. — Все инструменты воздействия на умы, находящиеся

КЛЕВЕТНИКИ ИЗ МЮНХЕНА

В МЮНХЕНЕ (ФРГ) НАШЛИ ПРИСТАНИЩЕ РАЗЛИЧНЫЕ ШПИОНСКИЕ И РАДИОДИВЕРСИОННЫЕ ФИЛИАЛЫ ЦЕНТРАЛЬНОГО РАЗВЕДЫВАТЕЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ США. К НИМ ОТНОСИТСЯ И НЕБЕЗЫВЕСТНАЯ РАДИОСТАНЦИЯ «СВОБОДНАЯ ЕВРОПА». КАЖДЫЙ ДЕНЬ ОНА ИЗВЕРГАЕТ ПОТОК ЛЖИ, КЛЕВЕТЫ, ДЕЗИНФОРМАЦИИ, ОГОЛТЯЛОГО АНТИСОВЕТИЗМА. О ПРОВОКАТОРСКОЙ РОЛИ ЭТОЙ РАДИОСТАНЦИИ ПИШЕТ КОММЕНТАТОР ВСЕСОЮЗНОГО РАДИО И ЦЕНТРАЛЬНОГО ТЕЛЕВИДЕНИЯ ГЕЛИЯ ШАХОВ.

бывать около тысячи газет и журналов, выходящих в этих государствах, но и вести «систематическую работу» со всеми гражданами социалистических стран Восточной Европы, попадающими в сферу их деятельности. Здесь на каждого гражданина той или иной социалистической страны, фамилия которого хоть раз упоминалась в печати или в радиопередаче, заведено досье, заполненное, возможно, более подробными сведениями.

Директора «Свободной Европы» не скрывают, что в основе их деятельности лежит дискредитация демократических и социалистических преобразований, социального прогресса, поддержание напряженности в международных отношениях. Отсюда идут попытки буржуазных идеологов, с одной стороны, закамуфлировать капитализм благоприятной терминологией, различными теориями и концепциями вроде «народного капитализма», «открытого общества», «конвергенции», а с другой стороны — опорожить в глазах народов реальный социализм. Сторонники «холодной войны» стремятся сорвать разрядку меж-

в руках буржуазии, — печать, кино, радио — мобилизованы на то, чтобы вводить в заблуждение людей, внушать им представления о чужой ли не райской жизни при капитализме, клеветать на социализм. Эфир буквально насыщен всевозможными измышлениями о жизни нашей страны, братских стран социализма.

В ожесточенной идеологической войне радиостанция «Свободная Европа» играет авангардную роль. Газета «Вашингтон пост» отмечала недавно: «В социалистических странах деятельность «Свободной Европы» заслуженно считают враждебной. В течение многих лет эта радиостанция действительно играла роль органа антиправительственных и антикоммунистических сил, которые надеялись свергнуть коммунистические режимы в Восточной Европе». Конечно, в последнее время под влиянием новых веяний в международной обстановке руководители «Свободной Европы» были вынуждены слегка изменить тон своей пропаганды. Но та же «Вашингтон пост» ставит точки над «i»: «Хотя политика радиостанции за последнее время изменилась, это не означа-

ет, что изменилась ее конечная цель». Конечно, «Свободная Европа» сегодня не призывает народы социалистических стран к восстанию и свержению правительств, как это было в разгар «холодной войны». Бессмысленность этой затеи теперь очевидна: времена меняются, меняются и методы. Теперь вкрадчивые голоса дикторов «Свободной Европы» убеждают своих слушателей в том, что радиостанция видит свою задачу в «поддержании и стимулировании сил, стремящихся к творческому и культурным переменам путем распространения полной и объективной информации».

Что же это за «силы», к которым обращаются господа из «Свободной Европы»? Здесь большого секрета нет. Для обозначения этих сил в ход пущено английское слово «диссидент» («инакомыслящий»). Звучит это слово вполне прилично, даже по-научному. Выступил против существующих социалистических порядков — попал в элиту «диссидентов». Несколько дней имя нового пророка будут упоминать во всех передачах «Свободной Европы».

Прошлым летом, во время визита Генерального секретаря ЦК КПСС Л. Брежнева в США, в самолете, летевшем рейсом из Вашингтона в Лос-Анджелес, я случайно разговорился с работником русской секции «Голоса Америки» Константином Барским. В разговоре мой собеседник посетовал на то, что в наше время молодежь, знающая русский язык, с отвращением отвергает предложения работать в «Голосе Америки». «Они говорят, — жаловался г-н Барский, — что не хотят заниматься «грязным делом». Дело дошло до того, что моя дочь и мой сын, несмотря на все мои настояния, отвергли весьма выгодный контракт, предложенный нашей администрацией, и пошли работать гидами на американские выставки, экспонированные в Советском Союзе. И мы, старики — я, Фирсов, Французов и другие — просто не знаем, кто заменит нас через пару лет».

Весьма знаменательное признание...

Надо думать, что у хозяев «Свободной Европы» здесь тоже, как говорится, хлопот полон рот.

АПН.

«Я-3 ВОГНЕННАЙ ВЁСКИ»

[Заканчэне.

Пачатак у №№ 13—16, 18, 19, 20]

Ёсць што ўспомніць, над чым пасумаваць і чым парадавацца **Аляксандру Заўэру**, былому партызану, а цяпер лесніку ў тых самых родных мясцінах...

Аляксандр Карлавіч—латыш, адзін з тых латышоў, якіх на гераічнай і шматпакутнай Акцябршчыне пасля фашысцкага лютанання ў гады акупацыі засталася вельмі нямнога.

«Калі мы, латышы, прыехалі сюды,—гаворыць Заўэр,—я не ведаю. Трэба ў старых людзей запытацца. Тут ёсць адзін, Фрыц Вінтарс, ён да вайны быў старшынёй нашага латышкага калгаса «Сарканайс арайс», а цяпер ужо на пенсіі. Але і ён не раскажа, бо латышы прыехалі сюды даўно, відаць, больш за сто гадоў таму назад».

У тым самым Булкаве, дзе жыве Заўэр, мы наведаль і названага ім Вінтарса. Харшый дзед, моцны яшчэ, былы партызан, цяпер саўгасны пастух, руплівы і талковы чалавек, пра што можна меркаваць хоць бы па доміку яго, багатым з працы рук і чыстым ад любасці да культуры.

Не памятае Вінтарс, з якога часу тут

«Чырвоны араты».

загназдзіліся латышы, бяда іх прыгнала сюды ці магнат які перавёз. Не памятае, хоць і пажыў нямала, і ад старых калісцы сёе-тое чуў.

Добры дом і ў Аляксандра Заўэра. Па-летняму ён быў пусты, засталі мы ў ім толькі гаспадаровага сына, лейтэнанта-адпусніка, што рыхтаваўся ў нейкую сваю дарогу. Юнак сказаў, што бацька ў лесе, але зараз пазінен прыйсці.

Ляснік неўзабаве прыйшоў.

Латышскі тып моцнага, не вельмі гаваркога, нібы нават пахмурнага работніка. Добрая беларуская мова.

Спачатку—проста скупы і сціплы салдацкі расказ:

«...Мне ўжо шэсцьдзесят другі год. У вайну быў у партызанах.

Калі палілі наша Булкава, дык я якраз быў у Акцябры, у Смукаве,—там мы сядзелі ў засадае. Гэта калі немцы наступалі на Акцябр. У канцы студзеня сорак чацвёртага года. Мы іх тады адбілі, яны ў той дзень не ўвайшлі ў Акцябр, а дзён праз два прыйшлі і ўсё-такі занялі.

Нашы сем'і тут пабілі. Прыгналі з лесу, сагналі ў два гумны, і там іх папалілі. Вось тут у нас, у вёсцы. Там усіх маіх... У мяне было шэсць душ сям'і: жонка, цешча, цешчына сястра і трое дзяцей.

Нікога не засталася... Застаўся толькі брат—быў у партызанах.

Заняўшы тут, немцы былі ў нас месяцы са два. Людзей пабілі, а самі жылі ў вёсцы. Тут яны былі каля Залесса зрабілі сабе... так сказаць, убежышча, каб партызаны не падоходзілі. Але мы падышлі. У нас была якраз дэсантная група, мы прыйшлі і зноў іх разганалі».

Далей—пра асабістае. Аднак такое, што пра яго павінны ведаць многія. Ды сам ён, Аляксандр Карлавіч, і пра гэта раскаваў вельмі скупа. У адказ на нашу цікавасць—калі мы пачалі здзіўляцца, што на сценах вялікай светлай хаты так многа павялічаных фотопартрэтаў спраўнай ды вясёлай моладзі.

«...Я ўзяў жонку свайго таварыша. Ён быў у мяне другім нумарам, кулямётчыкам. Мой другі нумар, мой таварыш быў беларус. Адзінец Мікалай. Яго забілі. Ён папрасіўся пайсці дамоў, у свае Касарычы. Прышоў, а там вёска акражылі і павялі на расстрэл. А з ім быў яшчэ Коўзун Пятро, таксама там папаўся. Дык той кажа:

— Мы што—скаціна? Давайце разб'ягацца!..

Пачалі яны разб'ягацца. Адзінец перабег цераз поле, ускочыў у лес, а тут разведка нямецкая... Забілі яго.

А мы з ім дагаварыліся раней: хто застанеца жывы—сям'і памагаць. Не ведаю, як ён зрабіў бы, але я зрабіў пачэснаму: забраў яго трое дзяцей. Меншаму, Мікалаю, паўтары гады было.

Яна гаворыць:

— Хіба ж ты мяне возьмеш—трое дзяцей?..

А я кажу:

— Я не цябе бяру, але толькі дзяцей—трэба.

Але раз ужо мы сьшліся па характару, то і жывем разам. Ужо дваццаць шэсць год. Жывем. Дзяцей павывучалі, дзеці ў нас усе на рабоце. (Далей гаворыць, пераходзячы ад партрэта да партрэта). Во гэта яе сялядоршая дачка. Гэта во сын, які быў у партызанах, вяселле было. А гэта во ўжо наша з ёю першая дачка. А гэта сын, які быў у Ленінградзе вучыўся. А гэта во старэйшы град, працуе ў Рызе... Во якая ў мяне сям'я!.. Чатыры дачкі і два сыны. Усе працуюць. Тамара сантэхнікам, Галя краўшчыцай, Ганна маларом, Ліда тэлеграфісткай, Мікола мулярам, а гэты во, Аляксандр, як вы бачыце, афіцэр. І сама яшчэ, мая Люба, ад маладзейшых не адстае,—і цяпер у полі. І я працую. Лесніком з сорак васьмага года...»

Ходзіць па лесе чалавек. І многа думае, многая ўспамінаецца яму ў адзіноце, якое так многа. Адзіноты і цішыні.

Такога бацьку разумнага дзеці не могуць не шанаваць. Нават каб з іх катрае і ўзялося як найвышэй. Са сваёй лабараторыі вялікага вучонага, з кабінета вельмі адказнага кіраўніка, з КП славуэтага палкаводца, з глыбіняй космасу ён ці яна, сын ці дачка, павінны добра, выразна бачыць яго на Зямлі, каля ціхай латышскай вёскі, у беларускім партызанскім лесе. Як ён ходзіць нястомна і сціпла, гэты спраўдны мужчына.

КНИГА УЧИТ ЧЕЛОВЕЧНОСТИ

Московский поэт Дмитрий Ковалев недавно закончил работу над переводом книги А. Адамовича, Я. Брыля, В. Колесника «Я — из огненной деревни» на русский язык. По просьбе редакции газеты «Голос Радзімы» Дмитрий Михайлович рассказывает о своей работе переводчика, о тех мыслях и чувствах, которые вызвала в нем эта правдивая и волнующая книга.

Не бог весть какой у меня переводческий опыт, тем более, когда речь идет о прозе, особенно о такой необычной прозе, как эта книга, авторами которой являются десятки людей, никогда не бравших в руки писательского пера. Каждый из них пережил смерть свою и многих родных и близких людей, каждый видел своих убийц глазами невинной жертвы и теперь вот рассказал своими словами обо всем так, как он это помнит.

Трое друзей-писателей, бывших партизан, совершили, на мой взгляд, подвиг, равный подвигу на войне. Они проехали более двадцати тысяч километров по дорогам своей республики, нашли душевный, человеческий ключ к сердцу каждого из своих многочисленных героев, с помощью которого открылись память и души свидетелей трагедии целого народа.

Может показаться, что герои начинают свое повествование чуть ли не одними и теми же словами, но речь каждого, точно запечатленная магнитофонной лентой, совершенно неповторима — со своим характером, со своей манерой, со своими оттенками чувств. К тому же здесь собраны все диалекты Белоруссии. Местные наречия переплелись с русскими, украинскими и польскими словами и целыми фразами, составив единое, естественное целое. Задача переводчика заключалась в том, чтобы не исказить это цельное многообразие по-русски, передать точно, как требует того документарная, да еще такого рода, проза. В работе мне помогала жена.

Книга потрясла меня. Я даже решил, что стал слишком чувствительным: годы свое берут, нервы сдают. Нет, жена еще более моего переживала каждую страничку переводимого. И глаза ее почти не просыхали. Оба мы поняли, что, прочтя эту книгу, уже нельзя быть прежним, по-прежнему смотреть на жизнь, на события, на прошлое и будущее.

Вновь и вновь перед глазами возникают ужасающие картины, забыть которые не только безнравственно, но и опасно. Их надо нести в себе, как завет будущему, ради которого мы живем. Они должны учить человечности, хотя в них столько бесчеловечного, предупреждать об опасности повторения трагедии в будущем. Люди должны помнить, что не люди всех мастей еще существуют, еще копят огнеопасную человеконенавистническую злобу, чтобы взорвать мир. Такие книги, думается, более, чем какие-либо другие, помогут создать ту нравственную атмосферу, в которой станут невозможными, недопустимыми преступления, подобные тем, что принес с собой фашизм.

А ведь находятся же «ученые» на Западе, «доказывающие», что фашизм не так уж античеловечен, готовые чуть ли не оправдать его жестокие, кровавые дела перед потомками. Кошунственная преступная фальшь подобного рода писаний после прочтения книги «Я — из огненной деревни» становится особенно очевидной. Выдержки из высказываний и докладных фашистских воротил, ужасающе откровенные и циничные, материально оснащают, подтверждают то, о чем только могли догадываться ни в чем не повинные люди — дети, женщины, старики, когда их заживо сжигали, закапывали в землю, набивали ими колодцы.

Люди чаще всего бывали захвачены врасплох и оказывались беспомощными перед страшной напастью, потому что они даже в мыслях не могли допустить, чтобы армия, вооруженная всеми современными средствами уничтожения, шла на безоружных, невоенных людей, на детей, стариков и женщин. Это было настолько непонятно, что уже находясь перед дулами автоматов, они все еще не верили, что их уничтожат.

Если говорить о психологии этих жертв, то она прослежена писателями очень наглядно, почти без их, авторского, вмешательства. И то, что боль уже убитых чувствовали еще живые: риская жизнью, старались расстрелянных спасти от сожжения. И то, что женщины оказывались в решительную минуту, особенно когда смерть грозила их детям, отчаяннее мужчин и жертвеннее их, заслоняя детей при расстреле. И то, как перед лютой казнью дети, да и взрослые, засыпали: сама природа предохраняла их мозг от помешатель-

ства. Да, это энциклопедия трагедий, страданий одного из самых героических народов в эту, может быть, самую бесчеловечную из войн.

И вот чему невольно поражаешься: книга обостряет чувства добрые, благородные, как бы вооружая их, делая более бдительными против зла, бесчеловечности, зверств. Но зверства — это очень мягко звучит. Хищный зверь опасен лишь, когда он голоден, не более. А то, что делали эти двуногие, даже для понятия «зверство» оскорбительно.

Но жизнь, потому что она жизнь, не убит, не удешит даже таким нелюдям, какими были фашисты. Человек побеждал смерть, даже не одну, а несколько смертей. Вот Ольга Минич, которая вырвалась из горящей избы, куда были брошены гранаты, тяжело ранившие ее мужа. Она вытащила его через окно и увезла из окруженной деревни, возила на саночках, беременная, две недели по лесу. Фашисты гнались за нею, и их пуля настигла умирающего мужа, а сама она была поставлена в шеренгу расстреливаемых, и только случай отвел смерть. Попала в лагерь смерти, там потеряла родившегося ребенка... Но выжила, дождалась прихода своих. А потом, выйдя замуж за такого же, как сама, бывшего узника лагеря смерти, еще родила и вырастила шестерых детей, всем им помогла получить образование... Да разве своими словами передать это? Надо прочесть, пережить рассказ этой женщины!

И я глубоко благодарен Янке Брылю, Алесю Адамовичу и Владимиру Колеснику, которые создали достовернейшую и вместе с тем художественную книгу, единственную, может быть, в своем роде, отдав ей несколько лет жизни, щедро вложив в нее и свою душу. Как ни скромна в данном случае моя роль переводчика, но я считал эту работу долгом своей совести перед родной белорусской землей, ее народом, ее будущим.

В самое ближайшее время книгу «Я — из огненной деревни» получит русский читатель. Она достойна того, чтобы ее знали люди всей земли. Она просветляет и возвышает, хотя и наполнена мраком свирепой и ненавистной смерти. И на его фоне ярче сияет все светлое и благородное, что делает человека Человеком.

ДМИТРИЙ КОВАЛЕВ.

[Заканчэне. Пачатак на 5-й стар.]

цамі вась-вось павінен быць тут.

Гняздзілаў размяў цыгарку і, пільна ўглядаючыся ў мой твар, цёпла, па-бацькоўску дадаў:

— Не падвядзі. Ты ж зараз у сваім небе за гаспадара. Задача зразумелая?

Я хутка выскачыў са штаба, на хаду аддаючы загады лётчыкам.

У лічаныя хвіліны чацвёрка нашых чырваназорных «якаў» узнялася ў паветра і, набраўшы вышыню, узяла курс на Віцебск. На падохдзе да раёна баявых дзеянняў Барыс Ар-

трабка» няма паловы левага элерона. Нягледзячы на пашкоджанне, машына слухалася кіравання, і я выйшаў са штопара ў гарызантальны палёт.

Па дарозе на аэрадром яшчэ раз уявіў сабе ўсю карціну бою. Толькі цяпер я зразумеў, што, калі збіў другога «месера», у запале не заўважыў яго вядучага. Затое ён пільна сачыў за мной і, выбраўшы момант, паласнуў з гарматы па маёй левай плоскасці. Калі ж я быў у штопары, немец падумаў, што мне канец, і спыніў пагоню.

Арсеньёў, пасля выхаду з-пад варажого ўдару, згубіў мяне і прыладкаваўся да Ба-

У РОДНЫМ НЕБЕ

сеньёў перадаў па радыё:

— Камандзір, уперадзе па курсу нямецкія самалёты!

Я ўжо і сам бачыў іх, вырашыў узняцца яшчэ метраў на 500. У паветраным баі вышыня часта вырашае многае.

Вышынямер паказваў 4,5 тысячы метраў. На вялікай хуткасці мы пайшлі на збліжэнне з нямецкімі «месерамі». Іх было васьмю — удвая болей за нас. Яны ляцелі двума чацвёркамі, трымаючы дыстанцыю ў 600—800 метраў.

У такіх выпадках на роздзуд часу не застаецца. І я адразу перадаў Арсеньёву: «Атакуем першую чацвёрку». А Баландзіну загадаў звязаць боем другую чацвёрку «Ме-109».

Вораг, адчуваючы сваю колькасную перавагу, прыняў бой. Ён пачаўся з віражоў, а пасля працягваўся на вертыкальным маневры. На крутой горцы мой «як» дагнаў аднаго «месера». Ад прамога пападання 37-міліметравага снаряда нямецкі самалёт узарваўся.

Але не паспеў я аддыхацца, як убачыў, што другі фашыст заходзіць у хвост Арсеньёву.

— Барыс, улева, рэзка ўлева, на хвасце немец!

Пачуўшы мой голас, ён кінуў самалёт у крутую спіраль, і вогненная чарга фашыста прайшла міма.

У той час, калі нямецкі «месер» гнаўся за Арсеньёвым, я знаходзіўся крыху вышэй і лявей яго. І вось цяпер аказаўся ў зручным становішчы. Нельга было ўпусціць такі момант. З вялікім крэпам, са зніжэннем паварочваю яшчэ лявей і выразна бачу ў перакрываючым прыцэла ворага. Націскаю адрозна на абедзве гашэткі, і другі сцявратнік каменем ідзе да зямлі.

ландзіна. Самалёт жа Мікалая Карніенкі падбілі, і ён вымушаны быў выйсці з бою. Валодзя Баландзін збіў аднаго «месера».

Адважна білася наша другая чацвёрка знішчальнікаў на чале з камандзірам эскадрыліі капітанам Запаскіным з васьмёркай «фокевульфаў-190». Яго вядзены быў вельмі тэмперamentны грузін Марыян Абрамшвілі. Другая пара — Захараў і Лук'янчанка. Аб іх вылезе я пачуў па радыё з каманднага пункта палка.

У чарговым заходзе Уладзімір Запаскін удалым маневрам выбраў зручную пазіцыю і падпаліў «фокер». Астатнія самалёты ворага павярнулі назад.

Увесь бой працягваўся каля 15 мінут. Недалічыўшыся чатырох самалётаў, піраты ні з чым павярнулі назад. Мы ў гэтым баі, нягледзячы на колькасную перавагу ворага, страцілі фактычна не мелі. Праўда, быў падбіты, як я ўжо казаў, Карніенка. Мы думалі, што наш таварыш загінуў. Як потым высветлілася, варажы снарад трапіў у задняе бронешкло кабінеты. На нейкае імгненне ў лётчыка пацямнела ў вачах, і ён не зусім упэўнена павярнуў самалёт у бок аэрадрома.

— Дрэнна бачу, — перадаў Мікалай на КП.

З каманднага пункта яму адказалі: — Паспрабуйце як-небудзь дацягнуць да аэрадрома.

Перамагаючы боль у вачах, Карніенка прызямліў самалёт. Ён краю пасадачнай паласы быў напалатогое пажарна і санітарная машыны.

...У той дзень у маёй асабістай лётнай кніжцы з'явіўся новы запіс: «27 мая 1944 года ў паветраным баі ў раёне Віцебска ст. лейтэнант М. Р. Пінчук збіў два нямецка-фашысцкія знішчальнікі «Ме-109».

БЫЦЬ НЕ ТОЛЬКІ ІНЖЫНЕРАМ

— Ты хвалюешся ў час экзаменаў?
— Хвалююся, але толькі да той хвіліны, пакуль не атрымаю білет.
Гэта адзін з дзялогаў 34-мінутага кінафільма «Альма матэр-72. Хроніка аднаго семестра». Знялі яго студэнты Беларускага політэхнічнага інстытута, тыя, хто разам з дыпламам інжынера атрымае другі дыплом — кіраўніка самадзейнай кінастудыі. Фільм здымаўся вясной, а дэманстраваўся восенню, калі інстытут святкаваў сваё 50-годдзе.

Інстытуцкая кінастудыя пакуль адзначыла толькі пятнаццацігадовы юбілей. Першы студэнцкі кіначасопіс «Вясна ў БПІ» быў зроблены вясной 1957 года. Адсюль і такая веснавая назва кінастудыі — «Сакавік-БПІ».

Адзінаццаць год назад у інстытуце быў створан факультэт грамадскіх прафесій, і тады да «міні» — «Сакавік-БПІ» прыбавілася «максі» — кінаададзяленне факультэта грамадскіх прафесій па падрыхтоўцы кіраўнікоў самадзейных кінастудыі, прыбавілася і колькасць энтузіястаў малага кінематографа. Акрамя кінаададзялення, зараз на факультэце працуюць яшчэ шэсць аддзяленняў: фотакарэспандэнцтва, вакальна-хормайстарскае, дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, тэхнічнай эстэтыкі, перакладчыкаў-інфарматараў, журналістыкі.

Заняткі на кінаададзяленні праводзяць рэжысёры, апэратары і інжынеры кінастудыі «Беларусьфільм». Вось ужо адзінаццаць год нязменным мастацкім кіраўніком кінастудыі з'яўляецца старэйшы кінаапэратар «Беларусьфільма» Г. Удавянкоў.

...Позняя восень. Нібы ў чаюным танцы, кружыцца, падае на зямлю жоўтае лісце. Так бывае кожны год. Журботная пара завядання і разлук. А можа сустрэч? Але яны не сустрэліся. І вінаватая ў гэтым восень і гэты кірпаты малы, які тузае за калашыну юнака і патрабуе: «Дзядзя, надзьмі шарыкі!» І вась «дзядзя», прысеўшы на кукішкі, старанна надзімае шарык, а ў гэты час Яна зніжае. Шарык выслізгае з рук і, падхоплены парывам ветру, імкнецца да воблакаў. Юнак кідаецца ў адзін, другі бок: карусель, з якой усміхнулася яму шчасце, пустая. Ён і Яна не знайшлі адзін аднаго. Сумная гісторыя, але мужчыны не плачуча. А малы? Яму можна і паплакаць: шкада прыгожы шарыкі! А лісце ўсё падае і падае, і яму няма спраў да людзей і іх крыўд.

З гэтай маленькай гісторыяй пазнаёмліла нашых гледачоў кінастудыя «Сакавік-БПІ», і не толькі нашых. Фільм «Восеньскі эцюд» сачылі ў Канадзе, Балгарыі, Англіі. З міжнароднага конкурсу аматарскіх фільмаў у Югаславіі ён прывёз бронзавы медаль. А рэжысёр гэтага фільма В. Рубінчык быў запрошаны ў прафесійны кінематограф і ўжо здымае на «Беларусьфільме» свой трэці поўнаметражны мастацкі фільм.

Выступаючы ў лютым мінулага го-

да на рэспубліканскім злёце студэнтаў, вядомы беларускі паэт Г. Бураўкін, які гаварыў аб справах моладзі, прывёў у прыклад фільм «Рака — гораду, гораду — раце» выпускніцы нашага факультэта грамадскіх прафесій В. Вішняковай. Гэта стужка моцнага публіцыстычнага нападу прысвечана праблеме, якая цяпер хвалюе ўвесь свет: што дае прырода чалавеку і ці добром адказвае ёй чалавек? Зняты ў 1965 годзе па матэрыялах нашай рэспублікі, фільм і цяпер не губляе сваёй актуальнасці.

Да тэмы аховы прыроды, аховы здароўя чалавека звяртаецца наша кінастудыя і сёння ў сваёй рабоце «Іду на шум».

Разнастайная тэматыка студэнцкай кінастудыі. Гэта вучэбныя фільмы-лекцыі, такія, як «Назіранні за асадкамі будынкаў» або «Дакладнае вымярэнне дэталей машын», цікавыя кінарасказы пра замежных студэнтаў, якія займаюцца ў БПІ, — «Куба, Азія, Афрыка — Мінск», фільм аб станаўленні характару маладога рабочага — «Сёння, учора, заўтра. З жыцця моладзі Савецкага раёна» і многія іншыя.

Праверкай таго, на што здольна самадзейная кінастудыя, з'яўляецца ігравы фільм. У 1959 годзе гэта быў «Восеньскі эцюд», а праз дзесяць год «Перапынак, перапынак...» — іграва я наведла не толькі аб школьным перапынку (фільм здымаўся ў 33-й сярэдняй школе Мінска), але і аб тых зменах, што адбываюцца ў свядомасці вась гэтага хлапчука, які толькі што цягаў дзючынак за косы... Гэты фільм на адным з рэспубліканскіх конкурсаў быў адзначан першым прызам. 1973 год — прэм'ера новага ігравага фільма «Манета», у якім здымаўся Э. Лінеўскі, выпускнік аўтрактарнага факультэта і адзін з першых кінааматараў інстытута, і яго сын Косця. Між іншым, Косця ўжо здымаўся ў «Пяцёрцы адважных» на «Беларусьфільме».

Асаблівай вяхой у жыцці студыі з'явіўся фільм «Памяць», прысвечаны тым, хто ў 1941 годзе са студэнцкай лаўкі БПІ пайшоў у вінтоўкай у рука абараняць Радзіму. Пайшоў і не вярнуўся... На ўсесаюзным конкурсе аматарскіх фільмаў, прысвечаным 50-годдзю ўтварэння Савецкага Саюза, гэта стужка была прызнана лепшай сярод фільмаў, прадстаўленых ад Беларусі.

Я не называю імёнаў аўтараў фільмаў. У кіно адзін не воін. Кожны фільм — гэта праца калектыву, у якой часам няма падраздзялення на галоўных рэжысёраў, галоўных апэратараў, галоўных асвятляльнікаў. Усе галоўныя. І ўсе ў адказе за тое, што пойдзе пасля тыграў: «Паказвае кінастудыя Беларускага політэхнічнага інстытута «Сакавік-БПІ».

У. АУСЯНКА,
кандыдат тэхнічных навук,
намеснік дэкана факультэта
грамадскіх прафесій БПІ.

Выступае народны ансамбль песні і танца горада Маладзечна.

Фота Г. АНДРОНАВА.

РАТНАМУ ПОДЗВІГУ ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

У гераічны летаніс Вялікай Айчыннай вайны яркай старонкай увайшла беларуская наступальная аперацыя. У выніку яе была разбіта ўшчэнт моцная групоўка гітлераўскіх войск «Цэнтр», поўнасю вызвалены Беларусь, значная частка Літвы, пачалося вызваленне ад фашысцкага ярма братняга польскага народа.

У сувязі з вялікай падзеяй у жыцці беларускага народа — 30-годдзем вызвалення Беларусі — вялікую падрыхтоўчую работу выдуць кніжныя выдавецтвы нашай рэспублікі. Старонкі ўжо выдадзеных кніг і тых, што выйдуч у свет у хуткім часе, прысвечаны тым, хто забяспечыў перамогу над лютым ворагам.

Сярод кніг, з якімі ўжо чытач меў магчымасць пазнаёміцца, можна назваць зборнік «У грозныя гады». Ён уключае ў сябе ўспаміны воінаў і партызан, што змагаліся супраць акупантаў у Гомельскай і Палескай абласцях. Пра мужных і стойкіх байцоў падпольнай групы, якая ўзнікла на стыху Беларусі, Літвы і Латвіі ў гады вайны, а потым пераўтварылася ў брыгаду імя ЦК КП(б)Б, ідзе гутарка ў кнізе І. Мандрыка «У суровыя гады».

На паліцах кнігарняў з'явіліся «Хатынская аповесць» А. Адамовіча і двухтомнае выданне збору твораў В. Быкава. Неўзабаве чытач атрымае раманы М. Лынькова «Незабыўныя дні», І. Мележа «Мінскі напрамак», І. Навуменкі «Сорак трэці», дакумен-

тальныя аповесці В. Пашкевіча «Над ракой Бярозай», І. Новікава «Тварам да небяспекі», зборнік «Лясныя песні», у якім змешчаны вершы і песні, напісаныя беларускімі партызанамі ў гады вайны. У зборніку «За цябе, Беларусь» будуць надрукаваны апавяданні, нарысы, вершы, прысвечаныя гераічнаму подзвігу воінаў Савецкай Арміі, беларускіх партызан, герояў падполля.

Хутка выйдзе другое, перапрацаванае і дапоўненае выданне зборніка «У баях за Беларусь». У ім змешчаны ўспаміны, артыкулы, нарысы вэтэранаў вайны, ваенных журналістаў і пісьменнікаў, у якіх расказваецца пра баі на беларускай зямлі. Тэме мужнасці і гераізму партызан, падпольшчыкаў і сувязных прысвечаны кнігі А. Арзуманяна «Зямля палала», М. Джагарова «Кастры партызанскія», Г. Дз'яканова «Два гады ў тыле ворага», А. Залескага «Дарогамі партызанскай Беларусі» і «Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне».

Выходзіць з друку зборнік нарысаў І. Скарыніна «Завешчана бацькамі». Гераічны нарысаў з'яўляюцца дзеці тых, хто змагаўся за Савецкую ўладу ў гады грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў — воіны Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі. Сувенірным выданнем будзе альбом «Вызваленне Беларусі», у якім змешчаны дакументальныя фатаграфіі перыяду Вялікай Айчыннай вайны.

У. КУЗЬМІЧ.

◆ хроніка культурнага жыцця ◆ хроніка культурнага жыцця ◆

ЧЛЕНЫ гуртка выяўленчага мастацтва Аршанскага дома піянераў атрымалі запрашэнне прыняць удзел у чарговым міжнародным конкурсе дзіцячага малюнка.

Такога гонару юныя мастакі з Оршы ўдасцю не ўпершыню. Лаўрэаты рэспубліканскіх і

ўсесаюзных конкурсаў, яны былі ўдзельнікамі VI міжнароднага конкурсу дзіцячага малюнка, які праходзіў у Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы. У ГДР былі адпраўлены дзве работы: «Партрэт Героя Савецкага Саюза Зіны Партновай» — лінагравюра Ва-

сі Васільева і пано Любы Буглак і Ларысы Каваленкавай «Дружба».

Абедзве работы былі адзначаны ганаровымі граматамі, а гурток Аршанскага дома піянераў, які кіруе М. Кахановіч, узнагароджаны медалём.

З **ВЯЛІКІМ** поспехам прайшлі ў Адэсе канцэрты заслужанага артыста БССР Віктара Вулячыча і вакальна-інструментальнага ансамбля «Тоніка». Асабліва цёпла прымалі гледачы песні беларускага кампазітара Ігара Лучанка «Калі б камні маглі гаварыць», «Спадчына», «Верасы».

ЗАКОНЧЫўСЯ першы рэспубліканскі агляд-конкурс народных хораў прафсаюзаў Беларусі, які працягваўся больш чым два месяцы. У ім прынялі ўдзел 28 калектываў, якія аб'ядноўваюць каля дзвюх тысяч самадзейных спевакоў. Дзесяці лепшым хорам і ансамблям прысвоена званне лаўрэатаў з уручэннем дыпламаў і грашовых прэмій.

Сярод лаўрэатаў калектыв Палаца культуры будтрэста № 5 Беларускай сталіцы, мужчынскі хор Мінскага аўтазавода і харавая капэла Палаца культуры трактарнага завода, жаночы вакальна-этнографіч-

ны калектыв «Лявоніха» з саўгаса «Сцяг Кастрычніка» Бярэзінскага раёна. Высокая музычная культура, пастаянны творчы рост выканаўцаў даюць магчымасць гэтым калектывам уключаць у рэпертуар самыя складаныя песні.

У ходзе падрыхтоўкі да агляду-конкурсу хоры напоўнілі свае праграмы лепшымі творамі гомінітарнаў Беларусі, іншых брацкіх рэспублік краіны, а таксама новымі работамі самадзейных аўтараў.

ВЯСНА — пара экзаменаў. Здаюць іх і будучыя зоркі балета. У Дзяржаўным тэатры оперы і балета БССР адбыўся справядачны канцэрт сёлетніх выпускнікоў Мінскага харэаграфічнага вучылішча.

Вучылішча падрыхтавала многіх вядомых салістаў балета. У гэтым годзе яго заканчваюць 35 чалавек. У канцэрце ўдзельнічалі не толькі выпускнікі, але і навучэнцы малодшых класаў. Былі паказаны фрагменты, асобныя нумары, варыяцыі з балетаў савецкіх, рускіх і зарубежных кампазітараў-класікаў. У аднаактовым балете на музыку Ф. Ліста «Абуджэнне» выдатна выступілі выпускнікі Наталля Панова, Нэлі Банькоўская, Таццяна

Петракова, Аляксандр Елісееў. Іх поспех — гэта ў многім заслуга вядомых педагогаў вучылішча заслужаных артыстаў рэспублікі Н. Младзінскай і Р. Красойскай.

Некаторыя выпускнікі яшчэ ў гады вучобы ўдзельнічалі ў конкурсах артыстаў балета. Напрыклад, Н. Католіна — у традыцыйным лясенградскім фестывалі «Белыя ночы», а Н. Панова — у Маскоўскім міжнародным конкурсе артыстаў балета. Яны адзначаны ганаровымі прызамі і граматамі ЦК ВЛКСМ і ЦК ЛКСМБ.

Традыцыйны канцэрт вучняў, будучых артыстаў балета, — агляд перад турні па Венгеры, куды яны выедуць пасля заканчэння выпускных экзаменаў.

У **МАСКВЕ**, у выставачнай зале на Кузнецкім мосце, адбылася экспазіцыя работ мастакоў — вэтэранаў Вялікай Айчыннай вайны. У ёй удзельнічалі больш як дзвесце майстроў пэндзля і раца.

Цікавыя творы прадставіў на выставку былы беларускі партызан М. Абрывыба, які ваяваў у віцебскіх лясах. Творы мастака прысвечаны подзвігам герояў-партызан, расказваюць аб былых баях і паходах.

«Экзамен на восень» — так называецца чарговая прэм'ера Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага гледача, пастаўленая па п'есе Івана Шамякіна. Рэжысёр спектакля — Л. Тарасова, мастацкае афармленне А. Салаўёва.
НА ЗДЫМКУ: сцена са спектакля «Экзамен на восень». У ролі Ульяны Паўлаўны — заслужаная артыстка БССР Р. МАЛЕНЧАНКА, Тамаша — артыст В. МАКАРАЎ.

Фота В. САШЫНА.

Мінскае сувораўскае вучылішча за дваццаць год яго існавання закончыла некалькі тысяч юнакоў. Добрыя зодгукі прыходзяць аб выпускніках, якія пасля сувораўскага закончылі ваенныя вучылішчы і сталі афіцэрамі Савецкай Арміі. НА ЗДЫМКУ: старшы віцэ-сержант Генадзь Шпелеў сярод вучняў 46-й сярэдняй школы г. Мінска. Ён адзін з арганізатараў ваенна-патрыятычнага школьнага клуба «Снайпер». Фота А. НИКАЛАЕВА.

Унікальную калекцыю экслібрываў сабраў за дзесяць год інжынер Магілёўскага завода штучнага валакна Мікалай Веліканаў. У ёй налічваецца больш за 80 тысяч кніжных знакаў. Сярод іх работы такіх вядомых мастакоў, як лаўрэат Ленінскай прэміі Фаворскі, Паўлаў, Краўчанка, Ціхановіч. Сваю багажую калекцыю М. Веліканаў сабраў, дзякуючы перанісцы з мастакамі, калекцыянерамі і кнігалюбамі Масквы, Ленінграда, Кіева, Баку, Мінска і іншых гарадоў краіны.

Свае ўласныя кніжныя знакі ў горадзе маюць каля дваццаці кнігалюбаў, сярод якіх рабочыя, інжынеры, работнікі культуры. Аднак своеасаблівым цэнтрам экслібрываў у Магілёве застаецца завод штучнага валакна, дзе працуе М. Веліканаў. Тут і ў абласным гісторыка-краязнаўчым музеі за некалькі апошніх год было арганізавана сем выставаў экслібрываў. Тэматыка іх самая разнастайная: «Экслібрывы мастакоў Урала і Сібіры», «Ваенна-патрыятычная тэматыка ў экслібрывах», «200 экслібрываў Анатоля Калашнікава» і іншыя. Асаблівае месца заняла выстаўка «Ленініана ў экслібрывах», прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна.

Цяпер М. Веліканаў разам з іншым энтузіястамі рытуе выстаўку «Магілёўскі экслібрыв». На ёй будуць экспанавана сто знакаў, зробленых у асноўным мастакамі-магілёўцамі.

І. ПРОНІНА.

Дзень добры, сонейка!

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ
ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82,
33-65-84, 33-03-15, 33-65-91,
33-15-15.

Ордэна Працоўнага
Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва
ЦК КП Беларусі
Зак. № 789.

ІМЯ Сербавы займае пачаснае месца ў гісторыі Беларускай навукі. Вучоны вялікай эрудыцыі, ён пакінуў нам небагату, але каштоўную спадчыну.

Ісак Аўрамавіч нарадзіўся 25 мая 1871 года ў вёсцы Кульшычы Быхаўскага павета (цяпер Слаўгарадскі раён на Магілёўшчыне) у сям'і беднага селяніна.

Настойлівасць і ўпартасць дазволілі здольнаму вясковому хлопцу скончыць настаўніцкую семінарыю. Няўтольная прага ведаў прывяла яго ў Маскву, дзе Сербаву з поспехам вытрымаў конкурс на ўступных экзаменах у Археалагічны інстытут. Скончыўшы інстытут, Сербаву вярнуўся ў родную Беларусь і пачаў працаваць спачатку сельскім настаўнікам, пазней выкладчыкам у навучальных установах Гомеля, Мінска.

Працуючы настаўнікам, І. Сербаву пільна прыглядаўся да жыц-

першы том уцалеў—у Ленінградзе, у друкарні імя Івана Фёдарова. У цяжкія дні блакады, калі на горад сыпаліся варожыя снарады і бомбы, ленінградскія друкары не спынялі работы над томам аж да лютага 1942 года, а спыніўшы работу, захавалі набор і клішэ. У 1951 годзе альбом выйшаў з друку.

25 мая 1941 года І. Сербаву споўнілася 70 год, а праз месяц вучоны пакінуў родны Мінск, дзе засталіся рукапісы завершаных і незавершаных даследаванняў, артыкулаў, дакладаў, лекцый, а таксама назбіраныя за ўсё жыццё рэдкія этнаграфічныя экспанаты. І. Сербаву эвакуіраваўся ў Тамбоў, дзе працаваў у педагагічным інстытуце. Памёр ён 21 студзеня 1943 года.

У архівах Вільнюса мы знайшлі матэрыялы, што датычаць навуковай дзейнасці І. Сербавы, калі ён, член Паўночна-Заходняга аддзялення РГТ, рабіў першыя, па сутнасці, крокі ў навучы.

СПАДЧЫНА ФАЛЬКЛАРЫСТА

ця і побыту простых людзей, да іх звычаяў і абрадаў, прыслухоўваўся да народных песень і казак, не прамінуў ніводнага ігрышча, вяселля, кірмашу, вяселлі на сялянскіх хрэсьбінах і смуткаваў на хаўтурах. Назіранні над бытам і працай народу давалі дапытліваму настаўніку багаты матэрыял. Таму, калі адкрылася так званая Паўночна-Заходняе аддзяленне Рускага геаграфічнага таварыства (РГТ), Сербаву стаў адным з першых яго членаў.

З 1911 па 1913 год І. Сербаву ўсебакова даследаваў Магілёўскі і Чавускі паветы Магілёўскай губерні, Бабруйскі, Ігуменскі, Мазырскі і Слуцкі паветы Мінскай губерні, сабраў каля 300 народных твораў—песень, казак, загадак, прымавак, замоў, паданняў і легенд, выпусціў некалькі кніг.

Асабліва шырока разгарнулася навуковая і педагагічная дзейнасць І. Сербавы пасля Вялікага Кастрычніка. За комплекс навуковых работ І. Сербаву ў 1934 годзе без абароны дысертцыі была нададзена навуковая ступень кандыдата гістарычных навук.

20-я-30-я гады—час вялікага творчага ўздыму І. Сербавы. Ён займаецца этнаграфіяй, археалогіяй, аховай старажытных помнікаў, а найбольш—матэрыяльнай культурай беларусаў. Яго даследаванні «Вічынскія паляны» (1928 год)—самая, бадай, капітальная праца ў этнаграфічнай літаратуры Беларусі даваеннага часу. У кнізе расказваецца пра невялікі этнаграфічны раён, групу вёсак на бязлеснай роўнай паляне на левым беразе сярэдняга цячэння Прыпяці: Вічына, Ячэўкі, Дварэц, Цна, Дрэбск. Іх жыхары называлі сябе «палявымі людзьмі», ці «палянамі», падкрэсліваючы сваё адрозненне ад палешукоў—жыхароў ляснага Палесся.

Упершыню ў гісторыі Беларускай этнаграфіі І. Сербаву рытуе ўнікальную, багата ілюстраваную ўласнымі рысункамі і фотаздымкамі манаграфію аб беларускім народным адзенні, галаўных уборах і прычосках. Надзвычай каштоўнай аб'екта была двухтомная праца—альбом «Беларускае народнае мастацтва».

Гісторыя гэтага альбома такая. Секцыя этнаграфіі і фальклору Інстытута гісторыі АН БССР да вайны актыўна збірала ўзоры Беларускага народнага мастацтва. Меркавалася выдаць альбом у двух тамах. Ініцыятарам, складалнікам і галоўным аўтарам альбома быў Сербаву. Першы том планвалася выдаць у канцы 1941 года. Але пачалася вайна. Фашысты разрабавалі архівы і фонды АН БССР, знішчылі і гатовы да друку другі том альбома. Але

Цяжка пераацаніць зробленае І. Сербавым фотаздымкі. Гэта была тытанічная праца, якую можна без пераборшання назваць навуковым і грамадзянскім подзвігам. Вялізныя, грувацкія скрыні на нязграбных штатывах, цяжкія шкляныя пласцінкі—негатывы, вельмі нязручны спосаб наводкі рэзкасці і вытрымкі—усё гэта неймаверна ўскладняла работу фатографа. Але гэта яшчэ не ўсё: аб'екты фотакамеры палохаў прымхлівых і забабонных сельскіх жыхароў. Вось што расказвае сам Сербаву: «Не даяджаючы вёрст 5 да Узды, я спыніўся ў вёсцы Чурылава і сфатаграфавалі тутэйшых старажылаў—Андрэя і Параску Махначоў у іх нацыянальным адзенні. Старыя не асабліва ўпарціліся, відаць, ахвотна апрануліся ў святочнае і спакойна пазіравалі на сваім двары, але з моладзі ніхто не захацеў здымацца, хоць я іх вельмі прасіў і ўгаворваў. Маўляў, здымуць, выстаўяць на паказ і потым будуць з іх смяяцца».

Скоса глядзелі на чалавека з фотаапаратам мясцовыя ўлады—старасты, паліцэйскія і чыноўнікі: баяліся сведкі іх самаўпраўства альбо проста незнаёмай асобы. Так, у вёсцы Грыцэвічы каля Ганцавіч валасны пісар палічыў І. Сербаву за... шпіёна, правярнуў усе яго паперы і адправіў пасылнага ў мястэчка па зямскага начальніка. У Смаленску на чыгуначнай станцыі паліцэйскі заўважыў у руках Сербавы цяжкую ношу. «Што ў кошыку?»—«Здымкі...»—«Якія такія здымкі?» Кошык здалі ў багажны вагон. Пасля яго вярнулі гаспадару. Але апарат быў зламаны, а замест соцен негатываў у кошыку ляжаў шкляны друз. Так загінула каштоўная калекцыя фотаздымкаў, на якую вучоны праціў цэлае лета.

І. Сербаву надрукаваў толькі 44 фатаграфіі ў сваіх кнігах. Пра лёс дзвюх унікальных калекцый не было нічога вядома. І вось мы трымаем у руках сербаву фатаграфію, зробленае звыш 60 гадоў таму назад: 450 здымкаў. Сапраўдны скарб, інакш не скажаш!

Пазалатся ў складзе экспедыцыі АН БССР нам давалося прайсці маршрутамі Сербавы. Тое, што «ўбачыў» ягоны фотааб'екты, і тое, што на ўласныя вочы ўбачылі мы,—неба і зямля. Аблічча Беларускай вёскі змянілася так, што і следу не засталася ад таго гаротнага жыцця, праўдзівую карціну якога пакінуў нам выдатны вучоны-патрыёт Ісак Сербаву.

І. ЦІШЧАНКА, кандыдат філалагічных навук.

НАВІНЫ ФІЛАТЭЛІ

Дзеці! Вялікае, неспакойнае, гучнагалосае племя. Ім належыць будучыня—заўтрашні дзень нашай Зямлі.

Аб дзяцінстве юных грамадзян нашай краіны расказваюць шматлікія савецкія паштовыя маркі. У 1922 годзе, у перыяд разрухі і голаду, была

выпушчана серыя марак «Філатэлія—дзеці». Яны прадаваліся па 50 000 рублёў, з якіх толькі пятая частка складала паштовы збор, а астатнія грошы ішлі ў фонд барацьбы з дзіцячай безагляднасцю. Гэтай жа мэце служыў і шэраг іншых выпускаў. Паштовыя мі-

ніяцоры тых год, аформлены мастаком В. Купрынавым, расказваюць аб рабоце былых беспрытульных на заводзе і ў полі. Выпускі гэтых паштовых знакаў адыгралі пэўную ролю ў будаўніцтве дзіцячых устаноў.

Піянерам-героям, што аддалі жыццё за лепшую будучыню сваёй Радзімы, яе свабоду і незалежнасць, — Шуры Чакаліну, Лёні Голікаву, Валі Коціку, Марату Казею — прысвечаны многія паштовыя мініяцюры і канверты.

Аб шчаслівым дзяцінстве юнага пакалення Краіны Саветаў расказвае серыя паштовых знакаў мастака В. Піменава, выпушчана ў 1961 годзе. На іх адлюстраваны дзіцячыя лячэбныя ўстановы, яслі, сады, паказана работа гурткова юных тэхнікаў, натуралістаў.

У 1950 годзе выйшла выдатная серыя мастацкі Е. Буланавай, прысвечаная дзецям. На адной з марак група людзей нясе плакат з заклікам «Вырастем дзяцей ад пагрозы вайны!». З гэтай маркай пераклікаецца мініяцюра мастака Е. Гундобіна: «Мір і шчасце дзяцей непадзельныя!»

Вельмі цікавая серыя марак — малюнкi савецкіх дзяцей. Юныя мастакі расказалі тут аб сваіх гульнях, захапленнях, адпачынку. Света Казакова прысвяціла свой малюнак дружбе дзяцей розных краін. Усмехаецца сонца, а на яго фоне ідуць, абняўшыся, дзеці — чорныя, белыя, жоўтыя. Няхай нішто не парушае гэтую дружбу, няхай заўсёды свеціць сонца!

Л. КОЛАСАУ.